

UNIVERSITY OF
GOTHENBURG

**INSTITUTIONEN FÖR
GLOBALA STUDIER**

Livskvalitet och prioriteringar - för nutid eller framtid?

En antropologisk studie om universitetsstudenters sparande

Evelina Löwenham

Examensarbete i socialantropologi

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: Antropologprogrammet, SA1511
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt 2023
Handledare: Anna Bohlin
Examinator: Steffen Jöhncke
Antal ord: 9037

Abstract

På senare tid har den ekonomiska situationen för många svenskar blivit allt svårare. Några bidragande faktorer är pandemin, inflation och andra omvärldsfaktorer. Trots att Sverige fortsatt beskrivs som en välfärdsstat ökar pressen på individen att själv ansvara för sin ekonomiska trygghet. Denna kvalitativa studie undersöker hur universitetsstudenter i Sverige ser på sitt sparande, dess inverkan på vardagen och hur de uppfattar sparandet utifrån föreställningar om det förflutna, nuet och framtiden. Det teoretiska ramverket utgår från begreppen *tid och temporalitet*, *livskvalitet*, *welfare* och *well-faring* samt *riskberäkning*. Studiens metodik bygger på etnografiska och kvalitativa metoder genom intervjuer och deltagande observation, där semistrukturerade intervjuer utgör majoriteten av det insamlade materialet. Teman som utforskas är studenternas relation till pengar, mål med sparande, samt sparandets inverkan på vardagen och olika överväganden kring att spendera pengar. Sammantaget finns det hos studenterna både variation, men även likheter i frågan kring ekonomiskt sparande. Resultaten pekar på skillnader i uppfattningen av livskvalitet, men visar även på gemensamma åsikter såsom vikten av en buffert som ger trygghet samt sparande till framtida bostadsköp.

Nyckelord : sparande, studenter, pengar, framtid, livskvalitet, Sverige

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
2. Tidigare forskning	2
3. Teoretisk anknytning	4
3.1 Tid och temporalitet	5
3.2 Livskvalitet.....	5
3.3 Well-faring och welfare.....	6
3.4 Riskberäkning	6
4. Metod och urval	6
5. Etisk hänsyn och forskarens roll	7
6. Etnografisk diskussion	8
6.1 Mål med sparande	8
6.2 Att prioritera och bortprioritera	10
6.3 Strategier och sparformer	16
6.4 Relationen till pengar	21
7. Slutsatser	23
Litteraturförteckning	26

1. Inledning

1.1 Introduktion

De senaste åren har världsläget till stor del präglats av oro och Sverige har ställts inför diverse utmaningar relaterade till covid-19-pandemin, kriget i Ukraina, en stigande inflation och sänkta bostadspriser. En konsekvens av detta har varit ökade hushållskostnader, i synnerhet höjda el- och matpriser. Enligt Konsumentverkets prognos (2022) kommer matkostnaderna år 2023 ha ökat med minst 20 procent och elräkningen fördubblats. Detta är den högsta årliga ökningen av matpriser i Sverige sedan 1950-talet (SCB, 2023). Den stigande inflationen har därmed påverkat hela ekonomin negativt men i synnerhet de hushåll som lever med små marginaler (Sveriges Riksbank, 2023).

I en artikel i Dagens Nyheter (2022) säger Lotta Säfström; talesperson för Fattigdom, Sveriges Stadsmissioner:

Det är förkastligt att vi är på väg tillbaka till ett samhälle där Stadsmissionen, kyrkorna och andra organisationer har huvudansvaret för de mest utsatta. Vi känner en stark oro både på individnivå och på systemnivå för att människors rättigheter och mest grundläggande behov inte tillgodoses.

I artikeln hänvisar Säfström till Sveriges stadsmissioners åttonde Fattighedsrapport, vilken larmar om en ökad fattigdom i Sverige och välfärdsstatens ökande oförmåga att ta hand om de grupper som i dagens Sverige lever i fattigdom (2022). Utifrån denna rapport är det möjligt att dra slutsatsen att Sveriges välfärd inte längre räcker som skyddsnät utan att individen istället behöver ta större ansvar för den egna välfärden.

Antropologen Monica Lindh de Montoya beskrev år 2002 hur det svenska välfärdssamhället erbjöd barnbidrag, studiemedel, kostnadsfri utbildning, låga kostnader för vård, medicin och förskola, förmånligt prissatta försäkringar för arbetslöshet, samt garantipension (Lindh de Montoya, 2002)¹. Hon resonerar utifrån detta att svenskar, till skillnad från många andra i världen, enklare binder upp

---

¹ Möjligheten att få bidrag bygger på att Sverige varit och till viss del fortfarande är en så kallad *välfärdsstat*. Det är genom den skatt som staten samlar in som många av invånarnas behov är tänkta att tillgodoses (Lindh de Montoya, 2002).

sparandet långsiktigt och med högre risk då de inte upplever samma press att spara stora summor inför kommande kriser eller möjlig arbetslöshet. Samtidigt som många av de förhållanden som Lindh de Montoya (2002) beskrev ännu finns kvar, har Sverige fram till idag haft en utveckling där välfärdssamhället i allt högre utsträckning blivit urholkat.

Studenter är en grupp i samhället som ofta lever med en begränsad inkomst, samtidigt som de befinner sig i en period av livet där många förändringar sker och viktiga beslut ska tas inför framtiden. I ljuset av en utveckling där allt större ansvar läggs på individen för att forma sitt liv är det därför viktigt att fördjupa sig inom studenternas upplevda behov av att förbereda sig ekonomiskt för framtiden, och hur de navigerar mellan olika behov och prioriteringar.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att få en fördjupad förståelse för studenters tankar och upplevelser av sparande. Genom etnografiska metoder såsom intervjuer och deltagande observation med studenter som har någon form av sparande undersöks hur sparandet uppfattas, förstås och praktiseras.

För att uppnå syftet med studien ställer jag frågorna:

- Hur ser unga studenter på sitt sparande, och vilka skäl uppger de till att de sparar?
- Hur beskriver studenterna sparandets inverkan på deras liv?
- Hur uppfattar studenterna sitt sparande i relation till föreställningar om det förflutna, nuet och framtiden?

2. Tidigare forskning

Modern ekonomi går traditionellt att dela upp i två delar; makroekonomi och mikroekonomi. Makroekonomiska inriktningen fokuserar på ekonomiska system såsom nationalstaten men även övergått till att fokusera på världsekonomin i stort. Mikroekonomi är istället intresserad av att dela in ekonomi i mindre, inre grupper som hushåll, företag eller regeringar och hur dessa grupper exempelvis reagerar på olika förändringar (Wilk & Cliggett, 2007).

Några av de initiala studierna inom ekonomisk antropologi gjordes av Bronislaw Malinowski och hans arbete om kula-ringen (Malinowski (2005 [1922]) samt Marcel Mauss "The gift" (2002), där båda har ett fokus på utbyte och handelsutbyte. Ekonomisk antropologi har sedan dess utvecklats och innefattar idag en bred variation av inriktningar med studier utförda i olika delar av världen. Ekonomi har länge studerats inom andra discipliner. Det antropologiska synsättet särskiljer sig genom att betona vikten av att förstå samhället integrerat med ekonomi, där sociala och kulturella faktorer påverkar ekonomiska beslut och aktiviteter (Friedland & Robertson, 1990).

Tidig ekonomisk antropologi har framför allt fokuserat på fattigdom och ekonomiska strukturer (ex. Ravnbøl, 2023; Klein, Mitchell & Junge, 2018). Ytterligare centrala områden har varit jordbruk (ex. Bolten & Marcantonio, 2023; Kosnik, 2018; Rissing, 2016), samt kapital, besparingar och krediter i bondesamhällen (Firth & Yamen, 1964). Studier har även utförts med koppling till miljö, där arbeten kring att vårda naturtillgångar relateras till ekonomiska aspekter och de insatser som görs (O'Connell, Motallebi, Osmond & Hoag, 2017).

Dessutom har ekonomisk antropologi uppmärksammat relationen mellan ekonomi, genus och identitet, genom att belysa olika förutsättningar inom finansvärlden beroende på genus. Flera studier undersöker exempelvis de insatser som görs för att kvinnor enklare ska kunna delta i finansvärlden samt kvinnors upplevda agens (ex. Lyon, Mutersbaugh & Worthen, 2019; Kusimba, 2018; Radhakrishnan, 2018; Hayes, 2017).

Den digitala utvecklingen har resulterat i studier kring betydelsen och upplevelsen av nya betalningsmedel och digitala valutor där bitcoin- och kryptovalutor innefattas (ex. Yokoyama, 2023; Tremčinský, 2022; Calvão, 2019). Alternativa valutor har emellertid inte visat sig relevanta i den egna studien och kommer därför inte att utvecklas vidare. Då Sverige allt mer närmar sig ett kontantlöst samhälle där svenskar väljer att ha sina pengar digitalt (Peebles, 2021) är det dock viktigt att uppmärksamma den digitala utveckling som skett. Det finns å andra sidan även antropologiska studier kring värdet av fysiska pengar, där exempelvis forskning från Demokratiska Republiken Kongo visat på hur den materiella kvalitén på pengar kan ha betydelse för dess upplevda värde (Walker, 2017).

Det förekommer även studier kring sparande i västvärlden. I Sverige har det bland annat utförts en studie gällande personer som investerar sina pengar på börser (Lindh de Montoya, 2002). Studier från USA berör också andra typer av sparande, såväl sparande i form av hamstrande och dess påverkan på familjerelationer (Kilroy-Marac, 2022), samt betydelsen av att tidigt spara till barnens framtida utbildning (Zaloom, 2018). En växande mängd studier fokuserar även specifikt på lån och skuld (ex. Rao, 2021; Hohnen, Gram & Jakobsen, 2020; Pérez-Roa, 2019), något som dock inte är centralt för denna studie. Då det inte forskats i lika stor utsträckning kring just sparande hos unga i västvärlden så följer nedan en redogörelse för relevant litteratur från ytterligare discipliner.

Inom ekonomi och familjestudier finns forskning som visar på den betydande roll som uppväxten har på ungas sparande. Kvalitativa studier utförda i USA redogör för hur hemmet är en viktig utgångspunkt för ekonomiskt lärande hos unga (LeBaron, Rosa-Holyoak, Bryce, Hill & Marks, 2018). Det har visat sig att föräldrarnas villighet att dela med sig av erfarenheter, att samtala om hur man tar ekonomiska beslut och genom att göra barnen delaktiga i beslutsprocesser bättre förberett dem för att sköta den egna ekonomin (LeBaron, Marks, Rosa & Hill, 2020; Jorgensen, Allsop, Runyan, Wheeler, Evans & Marks, 2019).

Alla blir emellertid ”finansiellt socialiserade” oavsett om det pratas om ekonomi i hemmet eller ej. Detta innebär uppbyggnaden av värderingar och attityder som antingen kommer att hjälpa eller försämra ekonomisk kunnighet och finansiellt välmående för individen (Rea, Danes, Serido, Borden & Shim, 2019). Detta sker antingen genom *direkt*- eller *indirekt finansiell socialisering*, där direkt socialisering innebär att någon medvetet agerar eller kommunicerar med syfte att föra vidare kunskap om ekonomi och finansiellt beteende (Rea, m.fl. 2019). Indirekt social finansiering syftar istället till den information som oavsiktligt förs vidare genom vardagen och familjelivet (Rea, m.fl. 2019). Då denna kunskap ofta kan sakna kontext riskerar den att missuppfattas eller att barnen saknar förståelse och redskap för att lyckas implementera det i den egna ekonomin (Rea, m.fl. 2019).

3. Teoretisk anknytning

Den forskning som redogjorts för i tidigare kapitel är det forskningsfält som studien är placerad inom och tar avstamp från. I detta avsnitt kommer det att presenteras ytterligare teorier och begrepp som mer aktivt kommer att användas vid analys av det egna materialet.

3.1 Tid och temporalitet

Tid och temporalitet kommer i denna studie vara relevanta begrepp för att belysa hur tidigare erfarenheter samt tankar om framtiden kan ha en konkret påverkan på nuet. Antropologerna Rebecca Bryant och Daniel M. Knight (2019) presenterar ett antal inriktningar (*orientations*) som visar på olika sätt som framtiden kan ha en inverkan på nutiden. I denna studie kommer två av begreppen att tillämpas, *anticipation* översatt till *förväntan* och *expectation* översatt till *förhoppning*. Fokus på temporalitet visar hur vi inte enbart lever i en tidsperiod utan att specifika upplevelser öppnar upp för integrering av *olika* tidsförlopp (Bryant och Knight, 2019).

Begreppen *förväntan* och *förhoppning* är nära besläktade men Bryant och Knight (2019) gör en distinktion mellan dessa för att visa på olika sätt som framtid och dåtid kan vara närvarande i nuet. *Förhoppning* handlar om att ha en större tillit till det förflutna, medan *förväntan* snarare binder samman framtid och nutid genom exempelvis en handling eller förberedelse för kommande framtid. *Förhoppning* bygger på en upplevelse av hur något bör vara utifrån givna förutsättningar. Enligt definitionen finns även ett erkännande av att förhoppningar inte är fullt synliga och kan komma att raderas eller ändras (Bryant och Knight, 2019).

3.2 Livskvalitet

I tidigare antropologisk forskning kring internationella insatser och utvecklingsprojekt belyses vikten av att se till lokalbefolkningens definition av livskvalitet för att kunna möta de behov som finns i den specifika populationen (Tilt, 2011). Livskvalitet i detta fall bygger inte enbart på ekonomiska och materiella faktorer utan även subjektiva mått såsom lycka, hälsa, jämlikhet och välbefinnande. Sociologen Zygmunt Bauman (2008) beskriver att känslor av lycka eller frånvaro av lycka grundar sig på egna förhoppningar, förväntningar eller inlärd vanor och skiljer sig därför från en social miljö till en annan. Eftersom universitetsstudenters huvudsakliga inkomst ofta grundas på studiebidrag och studielån, vilket därmed kan ge en begränsad ekonomi, blir det relevant att se på livskvalitet utifrån såväl ekonomiska och materiella aspekter som subjektiva upplevelser.

3.3 Well-faring och welfare

Zygmunt Bauman (2012) beskriver välfärdsstaten som föreställningen om statens skyldighet att garantera medborgarnas välfärd. Vidare beskriver han hur det kan ses som en kollektiv försäkring där ersättning utlovas i proportion till individens behov och inte utifrån inbetalade försäkringsavgifter eller ekonomiska förutsättningar (Bauman, 2012). Den egna studien kommer utöver denna beskrivning använda ytterligare ett perspektiv för att förstå begreppet välfärd. Det är taget från en antropologisk studie utförd i Danmark, Brasilien, Uganda och Georgien. I studien redogörs det för begreppen ”welfare” och ”well-faring” utifrån det dubbla perspektivet där samspelet mellan samhällets strukturer *tillsammans* med upplevelsen av välfärd och tankar kring framtiden är betydelsefullt (Højlund, Meinert, Frederiksen & Dalsgaard, 2011).

3.4 Riskberäkning

Slutligen är begreppet *riskberäkning (calculated risk)* relevant för att bättre förstå studenternas val av sparformer och strategier. Riskberäkning definieras i detta fall som en dynamisk process innefattande överväganden gällande risker och resultat, upplevd komplexitet samt kort- eller långsiktig ovisshet (O'Connell, m, fl., 2017).

4. Metod och urval

Studien baseras på kvalitativa metoder såsom intervjuer och deltagande observation. Kvalitativa metoder har möjliggjort att lättare kunna ta del av ett inifrånperspektiv med såväl detaljerad som nyanserad och kontextuell förståelse för människors liv och det fält som studerats (Göransson, 2019). I den tio veckor långa studien deltog nio universitetsstudenter mellan åldrarna 22-29 år, varav fem kvinnor och fyra män. Majoriteten av deltagarna går utbildningar inriktade på vård, skola, ekonomi och samhällsvetenskap. Sju av nio intervjuer utfördes via zoom och de resterande två på universitet eller bibliotek.

Forskningsarbetet har således huvudsakligen byggts på semistrukturerade intervjuer som pågick mellan tjugo till sextiofem minuter. Med utgångspunkt i Göransson (2019) byggde intervjuerna på tio öppna formulerade frågor som ställdes i varierande ordning för att sedan fördjupa och utveckla sva-

ren med hjälp av följdfrågor. Deltagande observation utfördes med fyra av deltagarna, varav en på zoom och tre via ett fysiskt möte. Val av plats och ämne var anpassat utefter de praktiker som benämnts vara viktiga för sparandet i tidigare intervjuer, som exempelvis köp av mat och resor.

5. Etisk hänsyn och forskarens roll

Deltagarna blev innan intervjuerna informerade om projektets syfte, upplägg och hantering av insamlad material för att redan innan projektets start få en god förståelse för innebörden av att delta. De blev informerade om att deltagandet är frivilligt, att de kommer att förbli anonyma i rapporten samt att det går att avbryta sin medverkan under projektets gång. Intervjuer har med godkännande spelats in, för att kunna transkriberas, med löftet att inspelningarna sedan kommer att raderas. Allt detta för att i linje med Vetenskapsrådets etiska riktlinjer (2017) skydda deltagarna, utföra ett ärligt arbete och föra god dokumentation under processen. Utöver de grundläggande etiska övervägandena har jag även varit lyhörd för ämnets känslighet, där frågor om pengar och sparande kan upplevas privat. Jag har därför varit angelägen om att genomföra intervjuerna och bemöta deltagarna på ett så respektfullt sätt som möjligt.

En etisk aspekt som är nödvändig att belysa är forskarens inverkan på studien. För att säkerställa validitet är det nödvändigt med ett reflexivt tänkande kring den egna positionen och de observationer som görs (DeWalt & DeWalt, 2011). Detta tillsammans med förståelse och kunskap kring tidigare forskning gör det möjligt att säkerställa en mer objektiv analys. Då jag kommit i kontakt med flera deltagare genom det egna kontaktnätet och gemensamma vänner har det funnits flera aspekter att resonera kring för att säkerställa validitet och ett etiskt utförande. En risk är att forskaren inte vågar presentera material på ett sätt som kan framställa deltagare i dålig dager. Det finns även en risk att deltagare väljer att inte delge viss information. Studien har under arbetets gång vidtagit olika åtgärder för att motverka dessa risker. Dels har jag i början av alla intervjuer försökt genomföra samtalet professionellt och fokusera på studien och personen som ska intervjuas. Med stöd i teorierna har de analyser och slutsatser som gjorts genomgående utmanats, för att inte låta personliga känslor eller gemensamma relationer påverka. Utifrån ett etiskt perspektiv har det varit av stor vikt att säkerställa anonymitet. Detta har skett genom att använda fingerade namn i såväl egna anteckningar som i den färdiga texten och i vissa fall har personers citat delats upp på flera namn för att säkerställa anonymitet.

6. Etnografisk diskussion

6.1 Mål med sparande

...jag tror att anledningen till att jag sparar är väl dels det då att jag har någon slags målbild om att jag kommer kunna använda [det] i något bostadsköp. [...] men att det också känns som någon slags försäkring i att om saker skiter sig eller så, så finns det liksom alltid en liten buffert att ha. Och det tror jag är en sån sak som jag är uppvuxen med. Att man ska alltid ha en buffert på något vis.

Alicia, lärarstudent

Likt Alicia har en gemensam målsättning för deltagarnas sparande varit att få ekonomisk trygghet inför framtiden. Detta sker för flera av deltagarna genom ett buffertsparande, för att såväl planerade som oförutsedda utgifter ska kunna hanteras. Det blir en aktiv handling som både lägger en grund för framtida drömmar samtidigt som det bidrar till upplevelsen av att ta ansvar för den egna, framtida välfärden. Valet att spara som student upplevs därav som något ansvarsfullt och bra, snarare än jobbigt. Sarah, som bor med sin sambo och barn, uttrycker:

Jag har ju alltid haft ett konto med lite extra ifall det skulle behövas. Just känslan av att kunna använda dom pengarna för att klara mig lite extra länge har pushat mig till att verkligen fortsätta med det kontot, till exempel. Alltså jag får en väldigt positiv effekt av det för att jag känner mig säker. Jag mår lite bra av att veta att okej, kolla här, jag kan ta detta och fixa det som behöver fixas.

Känslan av att ha ekonomisk trygghet och att kunna ansvara för det egna välmåendet ökar därmed viljan att spara under studietiden.

En majoritet av deltagarna har uttryckt att de har ett långsiktigt mål att i framtiden kunna köpa och äga en bostad. Detta har visat sig vara ett diffust mål i många fall, utan en tidsram eller bestämd summa. I enlighet med Bryant och Knights definition av *förhoppning* är målet ännu inte fullt synligt och det finns en medvetenhet om att det kan komma att ändras (2019). För vissa är denna ovisshet ett medvetet val, där bostadsköp anses vara det mest troliga slutmålet men där sparandet kan kom-

ma att användas till något annat. På frågan om vilka mål William, en lärarstudent, har med sitt sparande svarar han att det förmodligen kommer gå till en lägenhet, beroende på om han bor kvar eller flyttar till en större stad efter studierna. I detta fall är det likt Bryant och Knights (2019) inte ett bestämt mål utan det han föreställer sig att pengarna kommer användas till, som utefter givna förutsättningar bör ske. William beskriver även att målet att köpa bostad uppkom i samband med att ha sett sina vänner köpa lägenhet:

...framförallt just det här med att köpa bostad, så har jag några kompisar som har gjort det de senaste åren här i [stad]. Och då.. jag hade verkligen ingen koll på hur det går till. [...] Jag har hyrt nu, jag har hyrt tidigare, jag kommer väl fortsätta hyra tänkte jag. Men då hade jag lite mer koll, och då började jag tänka, kanske jag måste börja ta tag i nåt form av sparande i alla fall.

I enlighet med begreppet *faring-well* (Højlund, mf.l, 2011) så har Williams upplevda förutsättningar för framtiden påverkats av den sociala kontexten. Från att tidigare ha planerat att hyra lägenhet har han istället fått en förväntan om att i framtiden kunna äga en bostad. Att spara för att köpa lägenhet blir i detta fall en förhoppning som utifrån givna förutsättningar borde kunna ske (Bryant & Knights, 2019).

Linn, som går sista terminen på sin kandidatutbildning, är en av de deltagare som istället uppger att hon prioriterat kortsiktiga mål under universitetsstudierna, vilket ofta inneburit upplevelser eller resor:

Jag försöker typ att dom pengar jag sätter in [investerar] går inte till sånt utan då försöker jag jobba ihop pengar. Typ, jag ska resa nästa månad, då försöker jag ta så mycket pass som möjligt. Eller till sommaren, nu försöker jag jobba mer inför sommaren så jag kommer ha mycket pengar då.

Sparande inför resor kan till skillnad från lägenhetsköp kopplas till *förväntan*. Genom att planera med vänner, spara pengar och boka resor utför hon aktiva handlingar som möjliggör en kommande framtid och drar framtiden närmare nuet (Bryant och Knight, 2019). Linn har utöver detta ett sparande i fonder som förblivit orörda, då hon enbart använder inkomsten från CSN och extrajobb till

de kortsiktiga målen. Utifrån Linns riskberäkning blir det långsiktiga sparandet ett tillräckligt skyddsnät för att kunna använda nuvarande inkomst till kortsiktiga mål.

Det finns även flera studenter som under intervjuer beskriver att de aktivt sparar till flera mål med olika tidshorisonter. En deltagare sparar till ett buffertkonto, till sitt barn och ett kommande bröllop, där bröllopet är ett kortsiktigt mål och sparande till barnet är långsiktigt. För en annan finns ett sparande till ett framtida hus eller framtida familj samtidigt som det sparas till en bas. Det långsiktiga sparandet är då tänkt att förbli orört medan det kortsiktiga sparandet till basen kan prioriteras bort eller användas till något annat.

Johan, som bor tillsammans med sin sambo och deras barn, rekryterades till studien genom en facebookgrupp med fokus på just sparande, aktier och privatekonomi. Han är den deltagare som uttryckligen beskrivit att han för tillfället sparar för sparandets skull:

...första målet var ju såklart FIRE [ekonomisk frihet] som alla liksom, ska bli finansiellt fri. [...] Men... ja. vet fan... jag har ju insett att jag är ganska mycket av en arbetsnörd också, så jag skulle aldrig kunna hoppa av arbetet helt. Så nu är det väl egentligen bara att, ja, sparar för sparandets skull. Som sagt, jag sparade på kulor förut, eller pokemonkort liksom. Nu tjänar jag ju pengar och nu kan jag spara på pengar. Roligt med siffror. Känns väl lite skönt i magen också.

För Johan har alltså huvudsyftet med sparandet förändrats där arbetet nu ses som en del av livskvaliteten men där önskan att ha ekonomisk trygghet kvarstår. För honom så finns ett buffertsparande samt ett långsiktigt sparande, där valet att fortsätta spara sker för nöjets skull.

6.2 Att prioritera och bortprioritera

På frågan om deltagarna upplever det som en utmaning att spara som student, eller att de går miste om mycket genom att spara, är det en variation av svar som ges. Trots att alla deltagare i någon form har prioriterat bort saker i vardagen beskriver flera att det inte upplevs vara en utmaning. Anledningen till detta är att de valt att leva en enkel livsstil där det som prioriteras bort inte är absolut nödvändigt. Vad som anses nödvändigt eller inte ser emellertid olika ut för deltagarna samt hur val och prioriteringar står i relation till den subjektiva upplevelsen av livskvalitet.

På frågan i vilken mån Johan upplever att han får prioritera bort annat till förmån för att spara svarar han:

Tidigare kanske jag gjorde det. Men samtidigt så... jag vet inte riktigt vad jag skulle ha gjort heller. Det är klart, jag skulle kunna köpa en jättefin bil. Men vill jag ha en fin bil? Nej. Jag skulle kunna åka jorden runt och jag har liksom haft en tanke, ah, någon gång då ska jag åka bara och fara och resa. Och sen när man tänkt lite mer på det så bara, är det här något jag vill göra? Nej jag skulle vara jätteobekvämt med det här. Så'att.. Alltså visst, småsaker, jag hade kunnat köpa betydligt mer skitgrejer. Men jag tror inte att det hade givit mig nån lycka heller. [...] Så, i viss mån, man har väl undgått att köpa grejer för att få till sparandet. Men samtidigt är det ju ingenting som har varit såhär livsnödändigt liksom.

Det som prioriteras bort är i detta fall saker som upplevs vara lyx eller överflöd och inte absolut nödvändigt. För Johan är det dessutom konsumtion som initialt upplevs härligt och spännande men som vid ytterligare eftertanke blir något oönskat. Även Gustav, som bor tillsammans med sin fru i en tvåa, uttrycker att han får prioritera bort saker han önskat ha men som inte ansetts viktigare än till exempel sparandet. När han står inför valet att spara eller konsumera uttrycker han:

...jag grubblar aldrig jättemycket ifall jag hamnar i såna här situationer. Aa men, vi måste spara men jag vill verkligen ha den där. Ja, men jag har kunnat leva utan den i 27 år, då kan jag klara mig i ett år till liksom. Så visst, såna val händer men det är inte viktigt för mig. Jag brukar tänka att materiella saker går alltid att köpa om eller senare. Så det är inte så mycket val sådär, och jag är aldrig nån som reser heller. Så det är inte så många situationer som det behövs övervägas.

För Gustav finns det intressanta föremål att köpa men där köpet istället förskjuts till framtiden, när han möjligen kommer att ha förbättrade ekonomiska förutsättningar. Likt Johans resonemang så verkar inte livskvaliteten påverkas i sig, utan där köpet anses vara ett önskvärt tillskott eller överflöd. Gustav beskriver även att han känner ett ansvar att förvalta privatekonomin då sparandet är till för honom och hans frus gemensamma framtid: ”Jag får fan inte vara självisk liksom. Utan... vi ska

ha en framtid och jag vill att den inte ska vara på gatan liksom.”. På så sätt får förhoppningar kring framtida liv en inverkan på hur Gustav väljer att spara i nuet.

Val av prioriteringar upplevs däremot inte lika självklart för alla. David, som går första året på sin utbildning, är en av de som uttrycker att det kan upplevas svårt att veta hur han bäst bör prioritera under studietiden:

Nej men jag tycker nog att det är en svår balans. [...] Hela frågan handlar ju bara om hur långsiktigt eller kortsiktigt man ska leva liksom. Det är ju nästan filosofiskt. Eller, ja, där kan man ju tänka hur mycket som helst. Det är lite såhär att nu tycker jag att det funkar på en ganska bra nivå och då är det lugnt. Men hade jag gett mig in i att fundera på vad som hade varit bäst hade det nog varit svårt, tror jag.

Vidare uttrycker han:

Innan jobbade jag ganska varierat, så det var lite svårt att föra budget, det var svårt att planera ett sparande. Nu vet jag exakt hur mycket jag får från CSN. [...] En utmaning tänker jag är väl bara mentalt att man vet att man när man är klar med utbildningen kommer få ett högre betalt jobb. [Man] börjar tänka att då kan man börja spara, när man får mer lön. För då blir det ju att studierna leder till att få mer betalt och att man då tänker att det här är undantagsår, undantagsperiod. För sen kommer man ändå ha pengar.

Han resonerar utifrån vetskapen att inkomsten lär öka efter studierna och att det är nu han lever med mindre marginaler och sämre förutsättningar att kunna spara. För David upplevs det därför svårt att veta hur han ska förhålla sig till framtiden och nuet, om det är bättre att spara nu för att ha det bättre sen eller att använda pengarna i nuet.

För Miranda, student inom samhällsvetenskap, har sparandet lett till bortprioriteringar av spännande upplevelser trots att hon haft både tid och pengar:

[...] jag tänker på rent instinktivt att till exempel förra sommaren så hade jag väldigt mycket tid och ja... Alltså jag hade ju sommarjobb men som sagt jag hade mycket tid. Min kompis frågade om jag ville resa men i och med att det är väldigt svårt för mig att... För då måste jag ju ta från de här sparpengarna. Jag kan ju inte ta från... Och jag känner typ att jag gick miste om att resa. För det är inte heller något som jag vuxit upp med. Och jag kan resa nu, jag har råd. Men jag vågar inte ta från pengarna så jag missar det. Så det är väl lite så.

På frågan om Miranda har några influenser gällande sitt sparande svarar hon:

Min mamma [skratt]. Jag känner att jag har... Hon har påverkat mig väldigt mycket i och med att hon också har varit väldigt seriös med att spara pengar. Och att hon inte har släppt loss och unnat sig själv, utan det har mest varit typ att se till att vi har det bra. That's it. Vi sparar så att vi ska ha det ännu bättre ifall att, typ. Så jag tror att det är där som jag känner idag... Eller jag kan typ se mig själv. Jag känner igen mig i hennes sätt att vara.

Genom sin riskberäkning har Miranda upplevt att det är för stor risk att använda sparpengarna, då detta skulle kunna resultera i en framtida ovisshet, vilket även beskrivs av O'Connell, m. fl. (2017). Sparandet har samtidigt varit en prioritet som skett på bekostnad av upplevd livskvalitet i nuet. Då hon gått miste om detta trots att pengar och tid funnits, har hon valt att kompensera upp genom roliga upplevelser framöver. Miranda berättar glatt att hon kommande sommar planerat in en resa med sina vänner, där sparpengarna kommer att användas. Det finns dessutom planer på att genomföra en utbytetermin kommande år. Under uppväxten har Mirandas mamma försett henne med ekonomisk kunskap för att kunna hantera pengar, vilket minskat den egna ekonomiska stressen. Samtidigt har Miranda bestämt sig för att anpassa kunskapen efter den del i livet hon befinner sig i, där resor och upplevelser anses vara en viktig del av den upplevda livskvaliteten.

För många av deltagarna har uppväxten och tidigare erfarenheter påverkat deras attityder till sparande, pengar och konsumtion, vilket även går att se i tidigare forskning (ex. LeBaron, m.fl, 2020; Jorgensen, m.fl, 2019; LeBaron, m.fl, 2018). För vissa har detta skett genom direkt ekonomisk socialisering där föräldrarna uppmuntrat till sparande redan från ung ålder. För andra har det skett ge-

nom indirekt socialisering där föräldrarnas livsstil och attityd till konsumtion präglade den egna relationen till pengar.

För Alicia har den indirekta socialiseringen från hemmet lett till att hon inte beställer läsk på restauranger. Under barndomen berodde detta på ekonomiska begränsningar medan det för Alicia resulterade i upplevelsen av att läsk inte hör till restaurangupplevelsen. Sarah har å andra sidan valt att välja bort vissa ekonomiska prioriteringar hon fått med sig från barndomen. Till skillnad från sina föräldrar ser hon ett större värde i att köpa dyrare mat och att betala för att få bättre kvalitet. Detta gäller dock inte i all konsumtion, när det kommer till kläder har hon fortfarande med sig föräldrarnas tanke om att köpa billigt och gärna på rea. Sarah uttrycker även en vilja att kunna prioritera upplevd livskvalitet trots att hon är student:

Jag vill inte stänga ner allt i mitt liv bara för att spara ihop någonting. Jag vill ju ändå kunna åka iväg med familjen någonstans. Jag vill kunna sitta ute på ett café med klasskompisarna ifall vi ska studera ute och ta nån kaffe eller fika. Så det, ja... Det är lite svårt att veta vart man ska stanna.

Sarah har därför valt andra ekonomiska prioriteringar än sina föräldrar där nöjen i vardagen och bättre kvalitet blir viktigt som en del av den önskade livskvaliteten. På frågan om William upplever att han får prioritera bort mycket ger han till svar:

Mm... ja men det är väl just konsumtion av prylar och så. Men sen är jag ändå... Jag försöker inte tänka för snålt, om kompisar vill gå ut och fika eller kaka lunch och så där, då hakar jag ju på det. Så jag hade ju kunnat vara ännu mer... offra ännu mer grejer. Och jag tycker att det är kul att gå på konserter och lite sportevenemang och sånt där. Så jag gör ju lite såna grejer som jag hade kunnat välja bort. Så det är väl mest inköp av saker till hemmet om man säger så, som jag prioriterar bort då.

För William är konsumtion av prylar något som prioriteras bort medan aktiviteter som konserter och aktiviteter med vänner är något som upplevs värt att lägga pengar på. Sparande får här en sekundär plats i relation till annat. Även Linn beskriver liknande avvägningar:

Alltså att jag prioriterar bort att spara för att göra annat. Eller alltså jag ser väl på det som att jag spenderar mycket för att jag har tillåtit mig själv att göra det. För att jag spenderar liksom pengar på det jag vill göra, typ drar på skidresa. [...] och man kanske köper någon festivalbiljett på sommaren som också är dyr. Att man, ja men alltså... man festar och så. Men jag prioriterar absolut egentligen bort mycket som jag hade kunnat spendera. Typ köpa kläder. Jag köper jättemycket secondhand och köpa mat ute gör jag inte.

Linn har gjort tydliga val att spendera pengar och låter inte sparandet ske på bekostnad av annat. Utifrån Linns resonemang blir resultatet av en riskberäkning att konsumtionen har låg risk och att fondsparandet upplevs vara en tillräcklig säkerhet och buffert. Linn betonar även hur hon medvetet väljer att spendera pengar och jobbar vid sidan av studierna för att på så sätt möjliggöra upplevelser och för att få större frihet.

Betydelsen av livskvalitet återkommer i intervjuerna, där sparandet prioriteras bort av vissa till förmån för annat. Definitionen av livskvalitet har i studien visat sig färgas av såväl tidigare erfarenheter som tankar om nutid och framtid. Miranda har sett livskvalitet som något som åsidosätts i nuet till förmån för sparande för framtiden. Värdet av att ha ett sparande är något Miranda fått med sig från uppväxten, där hennes mamma varit noga med att spara pengar för att ha ett skyddsnät inför framtiden. Samtidigt som Miranda tagit efter detta tankesätt, vilket lett till en lägre ekonomisk stress, så har hon nu börjat ändra uppfattning där upplevelser i nuet fått en större prioritet och ett större värde.

För Sarah, Linn och William har det snarare funnits en ”kompromissad” livskvalitet där vissa saker upplevts viktigare, medan andra saker prioriteras bort. Upplevelser, resor och aktiviteter med vänner är saker som prioriteras och ses som en del av den subjektiva definitionen av livskvalitet (Tilt, 2011). För många görs det dock tydliga bortprioriteringar där köp av inredning, kläder och föremål starkt begränsas eller köps billigare via secondhand.

På frågan vad Felicia, en student i samhällsvetenskap som bor i en egen lägenhet, väljer bort för att spara svarar hon:

Tror... vanliga saker. Typ, gå på konserter. Köpa coola kläder. Jag spelar musik och målar, så det kostar med material... Typ grejer till hemmet kanske. Jag har typ inte köpt någonting här. Jag har bara ärvt grejer och hittat grejer. Aa... Alltså det finns saker som jag hade behövt men som jag väljer att... Eller som jag inte köper för att jag sparar. Men... det funkar liksom. Mina krav måste sänkas lite för att det ska kunna sparas men det känns ändå värt.

För Felicia upplevs det värt att begränsa sina inköp och istället inreda lägenheten med arvegods och saker hon hittat. I lägenheten dekoreras det med föremål från naturen, olika tygstycken hon hittat glömda utomhus samt föremål som stått lagrade i föräldrarnas förråd. För Felicia anses sparandet därför viktigare än nya föremål eller upplevelser.

Det har dock funnits olika förutsättningar för deltagarna att prioritera och anpassa sina utgifter. Som Gustav beskriver tidigare i kapitlet så kan det ha en betydelse om man har en partner att ta hänsyn till, både inför framtida drömmar men även i de fall man har delad ekonomi. För ytterligare studenter har prioriteringar anpassats efter att de fått barn, vilket Johan resonerar kring:

Jag tänker att sparande, det kan ha större eller mindre fokus i olika delar av ens liv. Det kanske inte är så smart av mig att försöka spara så mycket som möjligt nu när jag har en fem månaders bebis hemma exempelvis. Och... ja, innan jag hade barn, ja då kunde jag spara mycket för det drabbade ingen att jag då jobbade mera. Förutom min sambo som kanske tyckte att det var trist att jag var borta mycket, men... Jag tänker sparande är ju inte konstant utan det är ju ganska flexibelt och det kommer ju vara så hela livet.

För Johan blir det rimligt att sparandet förändras genom livet, där det viktiga blir att säkerställa livskvalitet, hälsa och välbefinnande för familjen (Tilt, 2011).

6.3 Strategier och sparformer

Bland deltagarna fanns en stor variation gällande val av strategier och upplägg på sparandet. En av de huvudsakliga skillnaderna har varit i vilken form sparandet skett; om det varit på ett sparkonto

eller i fonder och aktier. Drygt hälften av deltagarna använde sig uteslutande av sparkonton, vilket för flera av dem berodde på att fonder upplevdes svårt eller att intresset var för litet. Flera såg dock fonder som en del av deras framtida sparande. Alicia är en av de som beskriver att hon nog borde spara i fonder men att hon föredrar andra sparformer:

Egentligen önskar jag att jag bara kunde ha allt sparande i madrassen typ. Så att det är konkret liksom. Spara pengar i madrassen. Men det är ju ingen som sparar så. Eller typ såhär investera i guld, så att det blir liksom lite mera konkret [skratt]. Jag tycker det här med att spara i fonder, det... man fattar ju ingenting av vart de pengarna tar vägen. Men det har jag ju hört, att det är många som gör. Och det är tydligen bra om man vill ha ekonomisk vinning. Men ah. Jag vet inte.

Enligt Alicias riskberäkning upplevs komplexiteten kring fonder för stor (O'Connell, m, fl., 2017). Även Sarah beskriver hur aktier och fonder för med sig för stor ovisshet, där ett sparkonto istället låter henne behålla kontrollen över de pengar som finns och när kontot går plus eller minus. Enligt både Alicias och Sarahs riskberäkning väger nämnda risker tyngre än möjliga vinster. För Sarahs del ligger dock en del av sparandet investerat i fonder men är då på ett gemensamt konto med hennes sambo. För detta sparande har det gjorts en annan riskbedömning på grund av att hennes sambo är mer insatt och därför inte upplever samma komplexitet eller ovisshet.

För andra deltagare har fonder varit en självklar del i deras strategi, där de investerade pengarna är del av det långsiktiga sparandet. För Gustav startade fondsparandet genom hans föräldrar:

...jag har haft ett sparande som är initierat av mina föräldrar kan man säga. Eller dom satte in barnbidraget både för mig och [syskon] på separata konton. Och fondkonton fick vi. Så det har ju varit med mig hela mitt liv men det är ingenting jag har vetat om förrän jag kanske blev sexton, sjutton. Och fondkontot har jag aldrig rört, så det är ju ändå ett sparande som är konstant men som jag aldrig tänker på för att, aa, men det får vara där liksom. De pengarna rör jag inte förrän jag verkligen behöver dem.

Till skillnad från deltagare som valt bort att spara i fonder då det upplevts för svårt, så har Gustav inte behövt göra den avvägningen själv. Gustavs föräldrar har då redan gjort en riskberäkning som han kan förlita sig på. Valet att spara i fonder sker därför naturligt.

För Alexander, som bor i en bostadsrätt, beskrivs kombinationen av fonder och sparkonto som en medveten strategi:

...vi har en bostadsrätt, så då kan det vara så att vi behöver... händer det något med den så behöver vi ju stå för det. Och skulle det vara då att man skulle behöva göra ett större inköp eller större reparation eller nåt sånt så kan det ju bli ganska dumt om man är tvungen att sälja tillgångar när det är dåligt läge för det. Så strategin är väl att låta en del av pengarna växa men sen så ändå ha en liten buffert som finns där ifall nåt skulle hända med lägenheten eller aa, köpa nåt.

Valet att spara i såväl fonder som sparkonto har därför gjorts utefter riskberäkningen att enbart fonder skulle resultera i en för stor risk, då det kan ge en förlust. Att enbart spara på ett sparkonto upplevs istället ge för dåliga möjligheter, då sparandet inte kommer att växa.

Det aktiva sparandet beskrivs dock inte enbart genom överföringar av pengar till ett spar- eller fondkontot, utan det finns en viss variation i det deltagarna ser som del av sparandet. Alexander beskriver vidare annat att:

Det som jag också har i åtanke är att i och med köpet av lägenheten så blir det att man amorterar. Och då blir det ju som att man köper ut lägenheten från, ja, köper lägenheten av sig själv bit för bit. Så att när man väl säljer den så blir det ju större del av vinsten som går till en själv. Då blir det ju som att jag räknar amorteringen också som ett sparande. Pengar som liksom inte, de försvinner ju från personkontot men inte liksom ur bilden helt och hållet.

Trots att pengar försvinner från personkontot upplevs amorteringen som del av sparandet, då det vid en framtida försäljning kan finnas en större vinst att ta ut. Sparandet blir ett tillfälligt minus på bankkontot för att vid en framtida försäljning resultera i en större vinst. Även Alicia uttrycker hur anpassningar av utgifter ses som en del av sparandet: ”Jag handlar ju jättemycket på extrapris och

så. För att liksom hålla ner omkostnaderna. Och det är väl också en typ av sparande tänker jag. Att liksom... eller ett sparande i vardagen liksom. Att hålla ner de dagliga kostnaderna”. I hennes fall blir strategier för att hålla nere kostnader en konkret del av det vardagliga sparandet.

Sofie, en student i ekonomi, beskriver:

Och sen så har jag ett som jag sparar för läkemedel och sånt. För att jag har en [sjukdom], så då går jag till läkare och då blir det ganska kostsamt när man går till läkare och behöver köpa mediciner och så. Och då har jag fått försäkringspengar för det. Och då är det ett eget konto som jag använder till just medicinska syften liksom. Så det är som en egen liten, aa... Det är väl också ett typ av sparande. Eller det är inte ett sparande kanske. Det är mer förbrukning. Ah jag vet inte vad det är.

Genom sin försäkring har Sofie fått pengar till att klara av sina medicinska kostnader. I detta fall behöver hon inte förlita sig på sin egen förmåga att tjäna ihop tillräckligt med pengar men behöver förvalta och spara pengarna rätt för att ha råd med sin vård även i framtiden. Förmågan att spara dessa pengar kan därför få en framtida påverkan på livskvaliteten, specifikt för den subjektiva upplevelsen av välmående och hälsa (Tilt, 2011).

Att spara med studiemedel

Förutsättningarna för att kunna spara har alltså sett olika ut för deltagarna. Alla i studien tar eller har tagit del av det svenska studiemedlet som hanteras av svenska myndigheten Centrala studiestödsnämnden (CSN). CSN hanterar studiestöd, hemutrustningslån och körkortslån och kontrollerar om en person har rätt till lån, hanterar återbetalning av lån och för statistik kring studiestödsområdet (CSN, 2022). Studiestödet och CSN vill bidra till kunskapssamhället och en god samhällsekonomi där alla i Sverige, oberoende av social, ekonomisk och geografisk bakgrund har möjlighet att studera med hjälp av studiestödet (CSN, 2022). Det finns möjlighet att enbart ta bidrag eller både bidrag och lån. I dagsläget för heltidsstudier är bidraget 3 652 kr och lånet 8 400 kr för 4 veckor (CSN, 2023). Lånet ska återbetalas och har år 2023 en ränta på 0,59 procent (CSN, 2023).

CSN som studiestöd är tänkt att fungera som huvudsaklig inkomst under studietiden. Åsikter bland deltagarna varierar till viss del gällande i vilken mån CSN är en tillräcklig inkomst för att kunna spara. Felicia är en av de som upplever det enkelt att spara med CSN: ”Alltså jag känner mig inte alls som en fattig student. Jag känner att det är så stabilt att få in elva tusen. Det är verkligen... det är typ mer än det jag brukade få in ibland, när jag jobbade”. I dagsläget har hon dock även ett jobb vid sidan av studierna som möjliggör ett ytterligare sparande. För David har sparandet blivit mer tydligt och kontinuerligt med CSN, då han vet den exakta summan han får in varje månad, till skillnad från när han jobbade och lönen kunde variera. En annan deltagare har dock motsatt uppfattning, där tanken av att enbart leva på grundsumman från CSN upplevs nästintill omöjlig och har därav valt att ta det erbjudna extralånet. I dennes fall finns det dock ytterligare utgifter som många andra deltagare inte har, exempelvis att försörja sitt barn och pendla med tåg till skolan.

Utifrån det svenska studiemedlet CSN har många studenter liknande grundinkomst. Att göra ekonomiska prioriteringar har för flera av deltagarna därför upplevts naturligt, då deras umgänge till stor del består av studenter. En återkommande utgift som flera beskriver att de begränsar är mat. Vissa deltagare använder sig av reklamblad och anpassar matinköp efter extrapriser. Andra väljer att laga matlådor istället för att äta på restaurang. Linn uttrycker bland annat att: ”Det blir typ lätt att prioritera bort det när många i ens umgängeskrets tänker samma. Det är ju inte som att jag stannar hemma när alla andra går ut och äter, utan alla är typ överens om att vi kăkar hemma, ofta.” På så sätt går hon inte miste om aktiviteter eller umgänge genom att laga mat hemma, då matlådor ses som norm i umgänet.

För andra har ett extrajobb utöver CSN möjliggjort en större frihet i att kunna påverka livet som student. Flera beskriver hur de genom sitt arbete kan ta extrapass och jobba mer i perioder där det finns ett behov av större inkomst. På så sätt minskar även pressen att hålla hårt i de sparade pengarna.

För att arbeta vid sidan av studierna kan det däremot behöva göras vissa prioriteringar, vilket Alicia belyser:

...när du pratade om [ifall] man prioriterade bort saker så tänker jag, en sak jag prioriterar bort är ju tid. För att jag väljer att jobba och då kan jag spara. Jag skulle

ju kunna välja att jag använder alla bidrag och lån jag får och bara har studierna som min sysselsättning.

För Alicias del har hon använt CSN-bidraget men försökt att spara undan lånet. Då lånet ska betalas tillbaka vid ett senare tillfälle har detta upplevts som ett skydd. Utifrån detta har hon därför valt att prioritera bort fritid för att jobba och på så sätt säkerställa en tryggare ekonomisk situation. Då studien utförts i en tid där det rådande världsläget i samband med inflation lett till ökade vardagskostnader har hon dock behövt ta av lånet. Även William uttrycker att:

...jag sparar det som jag får över varje månad, vilket kan bli kanske liksom... Det varierar rätt mycket. Och just nu när det är lite ökade matpriser och sådär så blir det inte så mycket sparande. Men jag försöker leva billigt. Leva på liksom så lite konsumtion som möjligt och sen spara det som blir över helt enkelt.

Ett sätt för William att kunna spara är alltså att begränsa konsumtion och sina utgifter, där sparandet blivit en utmaning när priserna i samhället ökat. Även Alicia uttryckte att hon inte längre kan spara på samma sätt både på grund av nytt boende men också inflationen. Sparandet är dock inte helt bortprioriterat utan hon lyckas ändå spara undan en del av CSN-lånet. De ökade priserna har för Sarah istället lett till att hon vissa månader tar från sparpengarna för att klara hela månaden.

6.4 Relationen till pengar

Flera deltagare beskriver hur sparandet kan föra med sig dubbla känslor, där tryggheten kombineras med rädslan att bli av med pengar. Johan berättar hur han tidigare under studierna upplevt en ångest relaterad till ekonomi, där "...det kanske inte handlar om att det skulle bli sparat utan mer om att inte bli av med det liksom". Även Felicia beskriver känslan av att vara noga med vart pengarna går: "... jag tänker hela tiden, vad är det värt för mig att spendera pengar på. Är det här värt, är det här värt? Ja eller nej. Kan jag använda nåt annat istället? Eller kan jag vänta?". Felicia är en av de som under pandemin tydligt fått erfara sparandet som ett skyddsnät, vilket i efterhand präglat hur hon ser på pengar:

Pengar har alltid känts så... Ah det är känsligt på något sätt. Och sen så var det en lång period... eller under pandemin så var jag arbetslös så då fick jag använda upp

alla mina sparpengar och hade ingenting. Och jag fick låna pengar av min mamma. Och efter det så fick jag ett jobb tillslut och så började jag bygga upp igen, mitt sparande, och började spara, spara, spara. Så nu är jag liksom tillbaka till där jag var innan på något sätt, i hur mycket jag har. Och hela den grejen förändrade verkligen ännu mer mitt sätt att spara, för jag hade liksom inget. Jag kunde inte köpa någonting. Jag fick verkligen använda allt jag hade. Och sen när jag började få pengar då höll det i sig att såhär... det var så värdefullt liksom. Och jag ville inte att det bara skulle försvinna på onödiga saker.

Precis som Højlund m.fl (2011) beskriver med well-faring så finns en subjektiv upplevelse av välfärd, sårbarhet eller utsatthet. Felicia hade upplevelsen av att hamna i en utsatt position där bristen på pengar påverkade hennes möjligheter. I hennes fall blev buffertsparandet ett tillfälligt skydd där hennes mamma sedan blev ett ytterligare skyddsnät genom att låna henne pengar. Upplevelsen gjorde att pengar fick ett ökat värde för Felicia, då risken att få försämrad välfärd blev verklig.

En annan subjektiv upplevelse av välfärd och well-faring beskrivs av Gustav. Till skillnad från författarna av texten (Højlund m.fl, 2011) som beskriver marginaliserade unga som upplever en bristande well-faring, så upplever sig Gustav inte som utsatt eller i en sårbar situation, utan tycker inte om att han bidrar till ojämlikt system. Han beskriver bland annat att:

Men jag har väl egentligen, i nästan hela mitt liv, tyckt att pengar är rätt onödigt eller ett gott ont. Eller vad säger. Att... Så som samhället är idag så behöver vi pengar. Eller vi behöver någonting som initierar att det här är värdefullt och det här kan vi byta. [...] Och jag tycker att pengar kan vara, ibland, djävulens påhitt för att det är pengar som gör att vi skiljer ju oss så jävla mycket åt liksom i samhälle och socio... såhär.. Så jag har aldrig haft egentligen en god relation med pengar.

För Gustav har behovet av pengar, att behöva tjäna pengar och de klyftor som skapas i samhället på grund av pengar, resulterat i att pengar i sig blivit något negativt. Samtidigt uttrycker han: ”Sen så är det klart att jag faller in i den fällan också att nu har jag mycket pengar och det känns skönt”. Utifrån hur samhället är uppbyggt ger sparandet positiva känslor av att han har ett skyddsnät att falla tillbaka på vid behov. Denna klivna upplevelse av sparande går att urskilja ännu mer tydligt genom

begreppet *well-faring*. I Gustavs fall sparar han och lever, utifrån objektiv definition av välfärd, ett gott liv (Højlund, m.fl, 2011). Ser man istället till begreppet *well-faring*, eller *faring well* (Højlund, m.fl, 2011) som syftar till den subjektiva upplevelsen av välmående och föreställningar om framtiden, så beskriver Gustav en känsla av uppgivenhet av att behöva bli en del av ett system han inte tycker om, för att kunna ha en god välfärd.

7. Slutsatser

Syftet med studien har varit att få en fördjupad förståelse för studenters tankar och upplevelser av sparande. Detta har besvarats genom att med etnografiska metoder undersöka hur sparandet uppfattas, förstås och praktiseras. Det huvudsakliga skäl studenterna gett för sitt val att spara, är att de önskat en trygg framtid. Genom att ha sparat ihop en buffert beskrev de hur de upplevde sig ha ett skyddsnät inför oförutsedda utgifter samt en buffert för framtida drömmar. Bland studenterna fanns det såväl långsiktiga som kortsiktiga mål, där det långsiktiga målet för flera var ett framtida bostadsköp. Detta beskrevs dock återkommande som en förhoppning som kan komma att ändras. För andra har mer kortsiktiga mål prioriterats, som resor och upplevelser, vilka ansetts vara en del av den subjektiva livskvaliteten. Många har dock i samband med detta haft ett långsiktigt sparande eller ett buffertsparande som komplement. Till sist fanns det även en student som i dagsläget sparade för sparandets skull.

Studenterna har beskrivit olika prioriteringar som gjorts och hur sparandet haft en inverkan på deras liv. Det fanns en viss variation i upplevelsen av dessa, ifall det ansetts lätt att prioritera eller inte. För vissa ansågs det som prioriterades bort vara ett överflöd utan direkt påverkan på den upplevda livskvaliteten eller lyckan. För andra upplevdes prioriteringar svåra att göra. Sparandet kunde för vissa även ske på bekostnad av upplevd livskvalitet. Detta var något vissa deltagare önskade ändra på, då valet att prioritera upplevelser ansågs värdefullt utifrån den tid i livet de var men också som en del av den upplevda livskvaliteten. För några prioriterades redan upplevelser och resor framför sparandet, vilket var ett medvetet val. Till sist visade sig uppväxten kunna ha en påverkan på valda strategier och tankar kring sparandet. För en del fanns en önskan att ändra på några prioriteringar de fått med sig, medan andra valde att leva efter den finansiella socialiseringen från barndomen.

Utifrån studenternas olika preferenser har det funnits en variation av strategier för sparandet. Mer än hälften har använt sig uteslutande av sparkonton då det upplevts mer konkret, eller att intresset för fonder har varit för lågt. För dessa har fonder även ansetts ha för hög komplexitet och resultera i för stor ovisshet. För andra har fondsparande varit en självklarhet och länge varit en del av det långsiktiga sparandet. Synen på sparande har även sträckt sig längre än till pengar som förts över till ett sparkonto. Exempelvis kunde amortering på en lägenhet eller att handla på extrapriser och leva sparsamt ses som en del av sparandet.

Då studenter i Sverige har tillgång till studiebidrag och lån via CSN har deltagarna till viss del haft begränsad inkomst. Åsikterna har varierat gällande studiemedlens storlek och hur enkelt eller svårt det varit att spara som student. Deltagarna har dessutom haft olika förutsättningar, där vissa bott själva medan andra levt med en partner. Vissa har haft ytterligare utgifter som till exempel försörjning för barn och tågbiljetter för att pendla till skolan. Några studenter valde att jobba vid sidan av studierna för att på så sätt möjliggöra ett sparande eller till övrig konsumtion. Detta resulterade även i en öppenhet att använda delar av sparat kapital, då det funnits möjlighet att jobba extra vid behov. Som nämnts i inledningen har världsläget påverkat den svenska ekonomin vilket märktes bland deltagarna, där flera upplevt det svårare att få pengar över till sparandet och att de rentav behövt använda sig av sparpengarna.

Slutligen har relationen till pengar diskuterats. För vissa studenter förde sparandet med sig motstridiga känslor, såväl trygghet som en rädsla att bli av med pengarna. För den som blev av med jobbet under pandemin fick sparandet ett nytt värde och upplevdes mer värdefullt. En annan person upplevde sig ha en god välfärd samtidigt som han beskrev en uppgivenhet över att bidra till ett system som skapar socioekonomiska klyftor. Detta resulterade i en negativ påverkan på den subjektiva upplevelsen av välfärd, i studien beskriven som well-faring (Højlund, m.fl, 2011).

Framtida forskning

Denna kvalitativa studie har önskat visa hur studenters tankar och upplevelser kring sparande kan se ut. Den är inte tänkt att vara representativ för svenska studenter i stort och det finns därmed mycket kvar att utforska. De som deltagit i denna studie har alla vuxit upp med minst en förälder som haft ett sparande eller som levt sparsamt. Urvalet av deltagare i den egna studien är därför till viss del

begränsad, då den inte heller tar hänsyn till studenter som är ekonomiskt ansvariga för andra personers välbefinnande (utöver partner och barn). En framtida studie skulle därför kunna fokusera mer på upplevelser bland studenter som växt upp under andra socioekonomiska förhållanden. Det skulle utöver detta vara intressant att undersöka hur studenter som inte sparar resonerar kring trygghet, prioriteringar och framtid.

Då studien är utförd i Sverige där studenter har tillgång till studiemedel, oberoende av social, ekonomisk och geografisk bakgrund (CSN, 2022) så hade det slutligen varit intressant att se liknande studier i andra länder som inte har samma system. Detta för att se hur upplevelser av sparande kan skilja sig åt.

Litteraturförteckning

Bauman, Zygmunt, and Sven-Erik Torhell. (2012). *Arbete, Konsumtion Och Den Nya Fattigdomen*. Andra Upplagan ed. Print.

Bauman, Zygmunt, and Sven-Erik Torhell. (2008). *Konsumtionsliv*. Print.

Bolten, Catherine E., and Richard "Drew" Marcantonio. (2023). "Usurious Strangers and "a Better Tomorrow": Agricultural Loans, Education, and the "poverty Trap" in Rural Sierra Leone." *Economic Anthropology* 10.1: 77-89. Web.

Bryant, Rebecca, and Daniel M. Knight. (2019). *The Anthropology of the Future*. Cambridge: Cambridge UP. New Departures in Anthropology. Web.

Calvão, Filipe. (2019). "Crypto-miners: Digital Labor and the Power of Blockchain Technology." *Economic Anthropology* 6.1: 123-34. Web.

CSN (Centrala studiestödsnämnden). (2023). *Studiemedel / Bidrag och studielån*. [Elektronisk]. (Senast uppdaterad 2023.02.17). Tillgänglig ≤ <https://www.csn.se/bidrag-och-lan/studiestod/studiemedel.html#h-Hurmycketpengarkanjagfaochlana> > [Hämtad 2023.04.12].

CSN (Centrala studiestödsnämnden). (2022). *Vår verksamhet och uppdrag*. [Elektronisk]. (Senast uppdaterad 2022.10.10). Tillgänglig ≤ <https://www.csn.se/om-csn/vart-uppdrag/var-verksamhet-och-uppdrag.html> > [Hämtad 2023.04.12].

DeWalt, Kathleen Musante, and Billie R. DeWalt (2011). *Participant Observation : A Guide for Fieldworkers*. Second ed. Web.

Firth, Raymond, and Basil S. Yamey. (1964). *Capital, Saving and Credit in Peasant Societies : Studies from Asia, Oceania, the Caribbean and Middle America*. London: George Allen and Unwin,. Print.

Friedland, Roger, and Alexander F. Robertson. (1990). *Beyond the Marketplace : Rethinking Economy and Society*. New York: Aldine De Gruyter. Print. Sociology and Economics.

Göransson, Kristina. (2019). *Etnografi : Sjösätt, Navigera Och Ro I Land Ditt Projekt*. Upplaga 1 ed. Print. Greppbar Metod.

Hayes, Lauren A. (2017). "The Hidden Labor of Repayment: Women, Credit, and Strategies of Microenterprise in Northern Honduras." *Economic Anthropology* 4.1: 22-36. Web.

Hohnen, Pernille, Malene Gram, and Turf Böcker Jakobsen. (2020). "Debt as the New Credit or Credit as the New Debt? A Cultural Analysis of Credit Consumption among Danish Young Adults." *Journal of Youth Studies* 23.3 : 356-70. Web.

Højlund, Susanne, Lotte Meinert, Martin Demant Frederiksen, and Anne Line Dalsgaard. (2011). "Well-faring towards Uncertain Futures: A Comparative Perspective on Youth in Marginalized Positions." *Anthropology in Action (London, England : 1994)* 18.3: 45-56. Web.

Jorgensen, Bryce L., David B. Allsop, Samuel D. Runyan, Brandan E. Wheeler, David A. Evans, and Loren D. Marks. (2019). "Forming Financial Vision: How Parents Prepare Young Adults for Financial Success." *Journal of Family and Economic Issues* 40.3: 553-63. Web.

Kilroy-Marac, Katie. (2022). "Hoarding and the Substance of Kinship." *Anthropological Quarterly* 95.4: 761-84. Web.

Klein, Charles H., Sean T. Mitchell, and Benjamin Junge. (2018). "Naming Brazil's Previously Poor: "New Middle Class" as an Economic, Political, and Experiential Category." *Economic Anthropology* 5.1: 83-95. Web.

Konsumentverket. (2022). *Maten 20 procent dyrare visar Konsumentverkets siffror*. [Elektronisk]. (Publicerad 2022.11.24). Tillgänglig ≤ <https://www.konsumentverket.se/aktuellt/nyheter-och-pressmeddelanden/pressmeddelanden/2022/maten-20-procent-dyrare-visar-konsumentverkets-siffror/> > [Hämtad 2023.05.02].

Kosnik, Elisabeth. (2018). "Production for Consumption: Prosumer, Citizen-consumer, and Ethical Consumption in a Postgrowth Context." *Economic Anthropology* 5.1: 123-34. Web.

Kusimba, Sibel. (2018). "'It Is Easy for Women to Ask!': Gender and Digital Finance in Kenya." *Economic Anthropology* 5.2: 247-60. Web.

LeBaron, Ashley B., Loren D. Marks, Christina M. Rosa, and E. Jeffrey Hill. (2020). "Can We Talk About Money? Financial Socialization Through Parent–Child Financial Discussion." *Emerging Adulthood (Thousand Oaks, CA)* 8.6: 453-63. Web.

LeBaron, Ashley B., Christina M. Rosa-Holyoak, L. Ashley Bryce, E. Jeffrey Hill, and Loren D. Marks. (2018). "Teaching Children About Money: Prospective Parenting Ideas From Undergraduate Students." *Financial Counseling and Planning* 29.2: 259-71. Web.

Lindh de Montoya, Monica. (2002). Looking into the Future: Anthropology and Financial markets. I: Cohen, J.H., and Dannhaeuser, N. (red). *Economic Development : An Anthropological Approach*. Walnut Creek, CA: Rowman & Littlefield. Print. Society for Economic Anthropology Monographs: 241-264.

Lyon, Sarah, Tad Mutersbaugh, and Holly Worthen. (2019). "Constructing the Female Coffee Farmer: Do Corporate Smart-economic Initiatives Promote Gender Equity within Agricultural Value Chains?" *Economic Anthropology* 6.1: 34-47. Web.

Malinowski, Bronislaw. (2005 [1922]). "Introduction: The subject, method and scope of this inquiry" ur *Argonauts of the Western Pacific*. London: Routledge. 1-19

Mauss, Marcel. (2002). *The Gift : The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies*. London: Routledge. Print. Routledge Classics.

O'Connell, Caela, Marzieh Motallebi, Deanna L. Osmond, and Dana L. K. Hoag. (2017). "Trading on Risk: The Moral Logics and Economic Reasoning of North Carolina Farmers in Water Quality Trading Markets." *Economic Anthropology* 4.2: 225-38. Web.

Peebles, Gustav. (2021). "BANKING ON DIGITAL MONEY: Swedish Cashlessness and the Fraying Currency Tether." *Cultural Anthropology* 36.1: 1-24. Web.

Pérez-Roa, Lorena. (2019). "From "good Credit" to "bad Debt": Comparative Reflections on the Student Debt Experience of Young Professionals in Santiago, Chile, and Montreal, Canada." *Economic Anthropology* 6.1: 135-46. Web.

Radhakrishnan, Smitha. (2018). "Of Loans and Livelihoods: Gendered "social Work" in Urban India." *Economic Anthropology* 5.2: 235-46. Web.

Rao, Yichen. (2021). "Dreaming like a Market: The Hidden Script of Financial Inclusion in China's P2P Lending Platforms." *Economic Anthropology* 8.1: 102-15. Web.

Ravnbøl, Camilla Ida. (2023). "Accessing Cash(lessness): Cash Dependency, Debt, and Digital Finance in a Marginalized Roma Neighborhood." *Economic Anthropology* 10.1: 44-54. Web.

Rea, Jennifer K., Sharon M. Danes, Joyce Serido, Lynne M. Borden, and Soyeon Shim. (2019). "'Being Able to Support Yourself': Young Adults' Meaning of Financial Well-Being Through Family Financial Socialization." *Journal of Family and Economic Issues* 40.2: 250-68. Web.

Rissing, Andrea. (2016). "Alternative Economic Strategies and the Technology Treadmill: Beginning Vegetable Farmers in Iowa." *Economic Anthropology* 3.2: 304-14. Web.

SCB (Statistikmyndigheten). (2023). *Historisk ökning av matpriserna senaste året*. [Elektronisk]. (Senast uppdaterad: 2023.03.15). Tillgänglig ≤ <https://www.scb.se/pressmeddelande/historisk-okning-av-matpriserna-senaste-aret/> > [Hämtad 2023.05.02]

Sveriges Riksbank. (2023). *Penningpolitisk rapport, april 2023*. [Elektronisk]. (Senast uppdaterad 2023-04-26). Tillgänglig ≤ <https://www.riksbank.se/sv/penningpolitik/penningpolitisk-rapport/2023/penningpolitisk-rapport-april-2023/> > [Hämtad 2023.05.02].

Säfstöm, Lotta. (2022). Alltför många har inte råd att betala mat och hyra. [Elektronisk]. *Dagens Nyheter*. (Publicerad 2022.10.16). Tillgänglig ≤ <https://www.dn.se/debatt/alltfor-manga-har-inte-rad-att-betala-mat-och-hyra/> > [Hämtad 2023.05.03]

Tilt, Bryan. (2011). "LOCAL PERCEPTIONS OF "QUALITY OF LIFE" IN RURAL CHINA: Implications for Anthropology and Participatory Development." *Journal of Anthropological Research* 67.1: 27-46. Web.

Tremčinský, Martin. (2022). "Bitcoin and Its Spheres of Consumption: Transactional Orders of Consuming Money in the Czech and Slovak Bitcoin Community." *Economic Anthropology* 9.1: 35-46. Web.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. [Elektronisk]. Stockholm: Vetenskapsrådet. ≤ <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html> > [Hämtad 2023.05.09].

Walker, Joshua Z. (2017). "Torn Dollars and War-wounded Francs: Money Fetishism in the Democratic Republic of Congo." *American Ethnologist* 44.2: 288-99. Web.

Wilk, Richard R., and Lisa Cliggett. (2007). *Economies and Cultures : Foundations of Economic Anthropology*. 2nd Ed. Richard R. Wilk and Lisa Cliggett ed. Print.

Yokoyama, Yura. (2023) "From Money to Culture: The Practical Indeterminacy of Bitcoin's Values and Temporalities." *Economic Anthropology* 10.1: 32-43. Web.

Zaloom, Caitlin. (2018). "How Will We Pay? Projective Fictions and Regimes of Foresight in US College Finance." *HAU Journal of Ethnographic Theory* 8.1-2: 239-51. Web.